MITYIN

SZTÁLIN ELVTÁRS »A DIALEKTIKUS ÉS A TÖRTÉNELMI MATERIALIZMUSRÓL« CÍMŰ MŰVÉNEK SZEREPE ÉS JELENTŐSÉGE A MARXISTA-LENINISTA FILOZÓFIAI GONDOLKODÁS FEJLŐDÉSÉBEN

SZIKRA

M. MITYIN

SZTÁLIN ELVTÁRS „A DIALEKTIKUS ÉS A TÖRTÉNELMI MATERIALIZMUSRÓL" CÍMŰ MŰVÉNEK SZEREPE ÉS JELENTŐSÉGE A MARXISTA-LENINISTA FILOZÓFIAI GONDOLKODÁS FEJLŐDÉSÉBEN

SZIKRA BUDAPEST 1949

A mű eredeti címe:

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ РАБОТЫ ТОВАРИЩА СТАЛИНА «О ДИАЛЕКТИЧЕСКОМ И ИСТОРИЧЕСКОМ МАТЕРИАЛИЗМЕ» В РАЗВИТИИ МАРКСИСТСКО—ЛЕНИНСКОЙ ФИЛОСОФСКОЙ МЫСЛИ

(БОЛЬШЕВИК 15 ЯНВАРА 1949)

FORDITOTTA

LOVAS PÁL

Felelős kiadó: Székely Sándor

Globus Nyomda NV., Bpest, VI., Aradi-u. 8. — Felelős vez.: Kósa Zoltán.

A marxista-leninista filozófia hosszú fejlődésre tekint vissza. A marxizmus-leninizmus klasszikusai állandóan fejlesztették és gazdagították a dialektikus és a történelmi materializmust, szem előtt tartva a proletariátus osztályharcának tapasztalatait és feladatait, a tudomány új eredményeit.

Sztálin elvtárs műve, „A dialektikus és a történelmi materializmusról", a marxista-leninista filozófia fejlődésének tetőfokát jelenti.

Annakidején már Marx foglalkozott azzal a gondolattal, hogy röviden és rendszeresen fejtse ki a dialektikus materialista módszer alapjait. A „Tőke" megírása folyamán, amikor a gazdaságtani jelenségek vizsgálatánál alkalmazta a materialista dialektika módszerét, ezt írta Engelsnek 1858 január 14-ről kelt levelében: „. . . . nagy kedvem lenne két-három nyomtatott íven a közönséges emberi ész számára hozzáférhetővé tenni azt, ami a Hegeltől felfedezett, de ugyanakkor misztifikált módszerben *racionális* . . ." Marxot azonban megakadályozták a körülmények, hogy tervét valóra váltsa.

Lenin ugyancsak elhatározta, hogy rendszeresen és mindenki számára érthetően kifejti a marxista dialektikus módszert. Tudunk arról a hatalmas előkészítő munkáról, melyet Lenin ennek érdekében kifejtett : erről tanuskodnak „Filozófiai füzetei". Lenin hozzá is látott az összegyüjtött előkészítő anyag feldolgozásához, meg is írta lángelméjű jegyzeteit „A dialektika kérdéseihez", de a körülmények őt is megakadályozták a kitűzött feladat teljesítésében.

Ezt a feladatot, a marxista-leninista párt világnézetének kifejtését Sztálin végezte el.

A marxista-leninista gondolkodás klasszikus művei messze túllépik a koruk-szabta korlátokat. A marxizmus-leninizmus klasszikusainak alkotásai ma is elevenek, s elevenek lesznek még évszázadok mulva is. De hogy igazán megértsük és helyesen becsüljük fel bármely ilyen mű jelentőségét, ehhez, ha futólag is, meg kell világítanunk azokat a történelmi és társadalmi-politikai körülményeket, melyek között a szóbanforgó mű létrejött.

Sztálin elvtárs 1938-ban írta meg a dialektikus és történelmi materializmusról szóló munkáját, mely szerves része lett nagy művének, a „Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja története"-nek.

Ennek az időszaknak az volt az alapvető jellegzetessége, hogy a bolsevik párt sikerrel oldotta meg a szocializmus építésének feladatát a Szovjetunióban. Országunkban megszilárdult a szocialista rendszer. A bolsevik párt végleg szétverte és megsemmisítette a nép ellenségeit, kik hosszú éveken át küzdöttek a Szovjetunióban a szocializmus építése ellen, a kapitalizmus visszaállításáért. Sztálin elvtárs új nagy tör-

ténelmi feladatot tűzött a nép elé : a következő 10—15 év folyamán utól kell érni és meg kell előzni gazdasági téren a főbb kapitalista országokat, ugyanakkor pedig lehetővé kell tenni az átmenetet a szocializmusból, az új társadalmi rend első szakaszából a kommunizmusba : legmagasabb fejlődési szakaszába.

Ezeknek az új történelmi feladatoknak fényében rendkívül nagy jelentőségre tettek szert az olyan kérdések, mint : a káderek ideológiai képzésének magasabb színvonalra való emelése, a dolgozók kommunista nevelése, az emberek tudatában élő kapitalista csökevények leküzdése. Éppen azért írta meg Sztálin elvtárs „A SzK(b)P történetének rövid tanfolyamá"-t, hogy sikeresen meg lehessen oldani ezeket a feladatokat, hogy mindenki előtt nyilvánvalóvá váljék a marxista-leninista elmélet életereje és nagy jelentősége, hogy a káderek a bolsevik párt tudományosan leszűrt tapasztalataival fegyverkezzenek fel. A „SzK(b)P története"-nek egyik alkotórésze „A dialektikus és a történelmi materializmusról" c. mű.

A „SzK(b)P története"-nek megjelenése nagy esemény volt a bolsevik párt és a szovjet nép ideológiai életében. A bolsevikok pártja hatalmas fegyverre tett szert az emberek kommunista szellemben való nevelésére.

Sztálin elvtárs életrajzában ezt a jellemzést találjuk művéről, „A dialektikus és a történelmi materializmusról":

„«A dialektikus és a történelmi materializmusról» című fejezetben «A Szovjetunió Kommunista (bolsevik) Pártja történetének rövid tanfolyama» rendkívül világos és tömör formában zseniálisan fejti

ki a dialektikus és a történelmi materializmus alapjait. Ebben a művében Sztálin elvtárs összefoglalta mindazt, amit Marx, Engels és Lenin a dialektikus módszer és a materialista elmélet tanába belevitt, és továbbfejlesztette a dialektikus és a történelmi materializmus tanát a tudomány és a forradalmi gyakorlat legújabb adatai alapján.

Sztálin elvtárs a dialektikus materializmust, mint a kommunizmus elméleti alapját fejti ki, mint a marxista-leninista párt világnézetét, amely eszmeileg felfegyverzi a munkásosztályt a proletárdiktatúra és a kommunizmus felépítéséért folytatott harcában. Különösen meggyőző erővel mutatja meg ez a munka azt a belső kapcsolatot, amely a marxizmus-leninizmus filozófiája és a bolsevik párt gyakorlati forradalmi tevékenysége között fennáll. Hogy ne tévedjünk a politikában, a marxista dialektikus módszer tételeit kell szem előtt tartanunk, ismernünk kell a történelmi fejlődés törvényeit — ezt tanítja Sztálin elvtárs.

Sztálin munkája «A dialektikus és a történelmi materializmusról», melyet a marxista dialektikus módszernek ez a hasonlíthatatlan mestere írt, s amely a bolsevizmus egész gigászi gyakorlati és elméleti tapasztalatát foglalja össze általános tételekbe — *új, magasabb fokra emeli a dialektikus materializmust, és a marxista-leninista filozófiai gondolkodásnak igazi tetőfoka*".*

Sztálin elvtárs már forradalmi és elméleti tevé-

---

* *Ioszif Visszarionovics Sztálin.* Rövid életrajz. Szikra 1949. 158—159. old.

kenységének legkezdetétől fogva kivételes jelentőséget tulajdonít a dialektikus materializmus filozófiájának, mert ez a marxizmus forradalmi szelleme, ez a megismerés és a forradalmi cselekvés egyedül tudományos módszere.

„Olvasóinkhoz" című vezércikkében, mely a „Brdzola" c. ujság első számában jelent meg, 1901 szeptemberében, Sztálin elvtárs annak szükségességéről beszél, hogy elméletileg alapozzák meg a munkásosztály szerepét a kapitalizmus elleni harcában, annak szükségességéről, hogy „. . . a tudományos szocializmus fényével kell megvilágítani minden jelenséget, amellyel a munkás találkozik".*

A „Hogyan fogja fel a szociáldemokrácia a nemzeti kérdést" (1904 szeptembere) című munkájában Sztálin elvtárs mesterien alkalmazza a dialektikus materializmust a nemzeti kérdés vizsgálatánál; kimutatja a dialektika és a metafizika közötti gyökeres ellentéteket, méltatva a hatvanas évek orosz dialektikusait (Csernüsevszkijt, Dobroljubovot). „A proletárok osztálya és a proletárok pártja" (1905 január) című cikkében Sztálin elvtárs kifejti a marxista pártnak, a munkásmozgalom vezető erejének szerepét és jelentőségét. A forradalmi elmélet és a forradalmi gyakorlat egysége, a programra, taktikára és szervezeti kérdésekre vonatkozó nézetek egysége az egyedül lehetséges talaj, melyen — utal rá Sztálin elvtárs — az újtípusú párt felépülhet. Sztálin elvtársnak a „Néhány szó a pártonbelüli nézeteltérésekről" (1905 május) és a „Válasz a «Szociál Demokrát»-nak"

---

* *Sztálin:* Művei, I. k. Szikra 1949. 9. old.

(1905 augusztus) című művei történelmi jelentőségű szerepet játszottak a bolsevik pártnak a mensevikek elleni harcában. Mélyrehatóan fejtette ki bennük Sztálin elvtárs, a dialektikus materializmus alapján, azokat a lenini eszméket, melyek harcot követelnek a munkásmozgalom ösztönösségének való behódolás ellen, kiemelik a jelentőségét a szocialista öntudatnak és a pártnak, a munkásmozgalom vezetőerejének.

Feltétlenül meg kell itt említenünk a híres „Kutaiszi levelek"-et, melyek 1904 szeptember—októberében keletkeztek. Sztálin elvtárs ezekben a levelekben a munkásmozgalom ösztönösségének és tudatosságának kérdéseit fejtegeti és behatóan világítja meg a történelmi materializmus olyan alapvető kérdéseit, mint amilyen a társadalmi lét és a társadalmi tudat kérdése. Sztálin elvtárs ezekben a levelekben azt az újat jellemezte — elsőnek a bolsevik párt történetében — mellyel Lenin gazdagította az elméletet, továbbfejlesztve a marxista gondolatot. Sztálin elvtárs szól arról, mivel járult hozzá Lenin az ösztönösség és tudatosság problémájának kifejtéséhez; megvilágítja azt a lenini eszmét, mely szocialista tudat beoltását követeli az ösztönös munkásmozgalomba, továbbá, hogy a proletariátus felemelkedjék történelmi szerepének és osztályérdekeinek felismeréséig, s ne váltsa fel aprópénzre szocialista eszményeit, ne idomítsa ezeket az ösztönös munkásmozgalomhoz. Ugyanekkor utal arra Sztálin elvtárs, hogy ezek a lenini gondolatok elméleti alapot nyujtanak az opportunizmus bármi fajtája elleni harcra, majd így folytatja: „Ebben van a lenini eszme jelentősége. Lenini-

nek nevezem, mert az orosz irodalomban senki sem fejezte ki olyan világosan, mint Lenin"*.

Sztálin elvtárs „Anarchizmus vagy szocializmus" (1906—1907) című műve mesteri kifejtése a dialektikus materializmus világnézetének, a proletariátus osztályharca elméletének, a proletárdiktatúra marxi tanának, a tudományos kommunizmus alapjainak. Nagy jelentősége volt ennek a műnek a bolsevik párt elméleti kiképzésében és részévé lett a párt szellemi kincstárának, a marxizmus-leninizmus elméletének egyik legfontosabb elemeként.

Külön jelentősége van a marxista-leninista tudomány, így a dialektikus és a történelmi materializmus továbbfejlesztésében Sztálin elvtárs „Marxizmus és nemzeti kérdés" című művének. Ez a mű 1913-ban jelent meg és a nemzeti kérdéssel kapcsolatban a bolsevizmus elméleti állásfoglalása és program-nyilatkozata lett. Sztálin elvtárs műve klasszikus példa arra, hogyan kell a marxista dialektikus módszer alapján a társadalmi élet egyik legbonyolultabb kérdését: a nemzeti kérdést elemezni és megoldani.

Óriási fontosságú tett az egész marxi-lenini elmélet, így a marxista-leninista filozófia továbbfejlesztésében is Sztálin elvtárs műve: „A leninizmus alapjairól" (1924). Ez a mű fejti ki és alapozza meg elméletileg a leninizmust, világítja meg mélyrehatóan a bolsevik ideológia harcos jellegét, a valóban forradalmi elmélet jelentőségét, a „forradalmi kritikai módszer", vagyis a marxista dialektikus módszer szerepét a forradalmi gyakorlatban. *Ez a mű, első ízben a bol-*

---

* *Sztálin:* Művei, I. k. Szikra 1949. 60. old.

sevik párt történetében, nevezetes, klasszikus jellemzést adott Lenin könyvéről, a „Materializmus és empiriokriticizmus"-ról, mely új szakaszt jelentett a marxista filozófia fejlődésében.

A marxista filozófia számára nagyjelentőségű az a bírálat, mellyel Sztálin elvtárs a buhárini „egyensúly"-elméletet illette. Ennek a bírálatnak közvetlen feladata a jobboldali elhajlók kapitalizmust-visszaállító kulákideológiájának leleplezése volt, de messze túllépte ennek a közvetlen feladatnak kereteit. Tudjuk, hogy az „egyensúly"-elmélet — ez a vulgáris, tudomány- és dialektikaellenes elmélet — rendkívül elterjedt a burzsoá világban a burzsoá társadalom védelmezői körében. Auguste Comte, Spencer, John Stuart Mill a multban, rengeteg burzsoá szociológus és filozófus a jelenben, vallották az „egyensúly"-elméletet. Az „egyensúly"-elmélet a revizionizmus és az opportunizmus „elméleti alapjába" is beletartozik. Jellemző, hogy Bernstein és Kautsky, a marxizmus eltorzítói, teljességgel magukévá tették ezt az „elméletet" a marxista dialektika elleni harcukban. A machisták, de különösen a bogdánovisták egyenesen rávetették magukat az „egyensúly"-elmélet „kidolgozására". Ugyanígy hangoztatták a buhárinisták és trockisták is ezt a reakciós elméletet.

Így tehát az „egyensúly"-elméletről adott sztálini bírálat nemcsak a kulákpárti buhárinista „szemlélet" egyik támaszának leleplezését és szétzúzását jelentette: ugyanakkor leleplezte és szétzúzta a burzsoá dialektikaellenes gondolkodás egyik legelterjedtebb megjelenési formáját, megdöntötte a reformizmus és az opportunizmus egyik módszertani alapját.

Nem kevésbbé jelentős a mensevik-formájú idealizmus Sztálin elvtárstól származó bírálata és leleplezése sem. Az igazi vezető éberségével tárta fel Sztálin elvtárs, hogy a revizionisták mensevik-idealista filozófiai nézetei mély ellentétben vannak a marxizmus-leninizmussal; lemondanak a filozófia pártosságáról, nem ismerik el a marxista filozófia fejlődésének lenini szakaszát, meghódolnak a hegelianizmus előtt s Hegel szellemében torzítják el a dialektikát.

Sztálin elvtárs mesterien alkalmazta a marxista dialektika módszerét és a materialista elméletet a bolsevik párt politikájával kapcsolatos valamennyi kérdés megoldásánál, mindazoknál az elméleti kérdéseknél, melyeket a munkásosztály harca vetett fel az imperializmus és a proletárforradalmak korában, abban a korban, midőn a szocializmus győzedelmeskedett a Föld egyhatod részén. E kérdések megoldása és a dialektikus materializmus továbbfejlesztése, konkretizálása erőteljesen hozzájárult a forradalmi gondolat haladásához, a marxista-leninista filozófia gazdagodásához. Csupán ezen az elméleti alapon jöhetett létre az a hatalmas általánosító erejű mű, mely korszakot alkot a marxista-leninista filozófia fejlődésében és világtörténelmi jelentőségű. Ez a mű: Sztálin elvtárs „A dialektikus és a történelmi materializmusról" című munkája.

Sztálin elvtárs fejtette ki a marxizmus történetében először rendszeresen a kommunizmus elméleti alapját képező marxista filozófia valamennyi alkotórészét: a dialektikus módszert, a filozófiai materializmust és a történelmi materializmust.

Sztálin elvtárs általánosította azt a sok elméleti értéket, melyet Marx és Engels nagy művei („A kommunista kiáltvány", „A tőke", „Anti-Dühring", „Ludwig Feuerbach" stb.) tartalmaznak, valamint mindazt az újat, mellyel Lenin járult hozzá a marxista filozófia továbbfejlesztéséhez lángelméjű könyvében, a „Materializmus és empiriokriticizmus"-ban, a „Filozófiai füzetek"-ben és egyéb műveiben. Ezen az alapon Sztálin elvtárs *mesterien fejtette ki a dialektikus és történelmi materializmust, azon kor követelményeinek megfelelően, melyben a szocializmus diadalmaskodott a Szovjetunióban és megkezdődött a kapitalista rendszer összeomlása.*

Sztálin elvtárs műve, „A dialektikus és a történelmi materializmusról", filozófiai általánosítását adja a bolsevik párt elméleti és gyakorlati tapasztalatának, a természettudományok és a társadalomtudományok legújabb eredményeinek, a munkásosztály forradalmi gyakorlatának. A bolsevizmus pártjának gigászi, páratlanul álló harci tapasztalata, amit a proletárdiktatúra kivívásában, a szocializmus országunkban való felépítésében és a szocializmusból a kommunizmusba vezető fokozatos átmenet közben szerzett, az új történelmi korszak törvényszerűségei, a szocialista társadalmi és államrendszer törvényszerűségei — mindez mélyenjáró filozófiai általánosítást nyert „A dialektikus és a történelmi materializmusról" című műben.

*

Sztálin elvtárs műve „A dialektikus és a történelmi materializmusról" továbbfejleszti a filozófia

pártszerűségének lenini elvét. Mint ismeretes, Lenin a filozófia pártszerűségére vonatkozó tételeiben példátlan elvi magaslatra emelte az ideológiai harc kérdéseit. Élesen rávilágított annak a harcnak osztályjellegére és ideológiai jelentőségére, melyet a materializmus és az idealizmus vívott a filozófia történetében; kimutatta, hogy a marxista filozófia valóban forradalmi erő, mely az idealisták, a burzsoá reakció ellen irányul. Rámutatott, hogy a filozófia és a tudomány pártossága hű kifejezője annak a történelmi és tudományos igazságnak, melynek a munkásosztály a letéteményese; a bolsevik pártszerűség ugyanis megköveteli az aktív harcot a társadalom haladó erőinek győzelme, a reakciós erők veresége érdekében. Kimutatta, hogy a filozófiában immár több mint kétezer éve szakadatlan küzdelem folyik a materializmus és az idealizmus között, s hogy csak az a materializmus tudatos híve, aki aktívan, mindvégig következetesen harcol az idealista reakció mindenféle és fajta megnyilvánulásával.

Lenin eszméjét a filozófia pártosságáról Sztálin elvtárs fejlesztette tovább. Már az első mondat, mellyel „A dialektikus és a történelmi materializmusról" című híres mű kezdődik, t. i., hogy a marxista-leninista párt világnézete a dialektikus materializmus, a leghatározottabban hangsúlyozza a marxizmus filozófiája és a bolsevik párt egész működése közti szerves kapcsolatot. A szociáldemokrata, opportunista pártok egyik alapvető hibája, mint ismeretes, az, hogy nem ismerik el a dialektikus materializmust, mint a munkásosztály szabadságmozgalmának elméleti alapját. A filozó-

fiában, akárcsak a társadalomtudományok bármely más területén, az opportunistákat és a revizionistákat a burzsoá ideológusok tartották kezükben. Azt hirdették, hogy a „marxizmust" (már t. i. az ő értelmezésük szerinti marxizmust) össze kell egyeztetni a burzsoá filozófiával. Elpártoltak a dialektikus materializmustól, a legposványosabb pozitivizmus különféle formáival cserélték fel azt, taktikájukat esetről-esetre határozták meg, a burzsoázia politikájához alkalmazkodtak: elárulták a proletariátus érdekeit. A dialektikus materializmustól való elpártolásukban megnyilvánult elutasító magatartásuk a kapitalizmus elleni forradalmi harccal szemben, megnyilvánult szerves, vérségi kapcsolatuk az egész burzsoá rendszerrel, „belenövésük" a kapitalizmus rendszerébe. Bernstein, Kautsky, Otto Bauer, Friedrich Adler, Max Adler, Vandervelde és a többiek kivétel nélkül letértek a dialektikus materializmusról, s azon próbálkoztak, hogy a marxista frazeológiát „összeegyeztessék" a reakciós idealizmussal.

A mostani jobboldali szocialisták, örökösei a régi opportunistáknak és a reformistáknak (Blum, Attlee, Lasky, Schuhmacher, Saragat stb.) folytatják „szellemi őseik" vonalát: dühödt támadásokat indítanak a marxista filozófia ellen, nyíltan kimutatják a dekadens burzsoá filozófia divatos áramlatai iránti lakáji hűségüket.

Egyedül a bolsevik párt nyilvánította már keletkezésekor a dialektikus materializmust a maga világnézetének. Egész hősi történelme folyamán fennen lobogtatta a tudományos marxista filozófia zászlaját és a proletariátus osztályharcának tapasz-

talataival és feladataival összhangban, tökéletesítette és fejlesztette a dialektikus materializmust. Amikor Sztálin elvtárs utal arra, hogy a dialektikus materializmus a bolsevik párt világnézete, egyúttal hangsúlyozza a bolsevik párt politikája és világnézete közti szerves kapcsolatot is.

Sztálin elvtárs minden egyes műve arra tanít, hogy a marxizmus filozófiája a párt harci fegyvere, mely nélkül nem lehet az osztályharc és a szocializmus építésének feladatait megoldani. Sztálin arra tanít, hogy a filozófiát a bolsevik párt érdekeinek szolgálatába állítsuk, mert ez az a párt, melynek tevékenységét a társadalmi fejlődés törvényeinek tudományos megértése vezérli ; ez az a párt, melyben testet öltött az egész világ, minden nemzet munkásosztályának forradalmi harci tapasztalata ; mert ez az a nagy párt, mely következetesen küzd az idejétmult tőkés rendszer ellen, a teljes kommunista társadalom felépítéséért a Szovjetunióban. Sztálin elvtárs azt tanítja, hogy ha a proletariátus pártja valóban forradalmi, marxista-leninista párt akar lenni, mely helyesen tudja megoldani a legbonyolultabb feladatokat is, amelyekkel szembekerül, akkor tevékenységét szüntelenül a forradalmi marxista-leninista dialektika kell hogy vezérelje.

Továbbfejlesztve a filozófia pártszerűségének lenini elvét, Sztálin elvtárs hangsúlyozza, hogy bármilyen társadalmi, ideológiai és tudományos kérdéshez csak a megfelelő *politikai és pártszempontból* szabad nyúlnunk, mert egyedül ez az eljárás biztosítja a kérdések megoldásának igazán tudományos voltát, egyedül ez fejezi ki a tapasz-

talatait és követelményeit annak a harcnak, amit a jelenkor leghaladóbb erői vívnak a mult, a reakció erői ellen.

„A dialektikus és a történelmi materializmusról" című művében Sztálin elvtárs nyomatékosan hangsúlyozza annak a nagy fordulatnak jelentőségét, mely Marx és Engels nevéhez fűződik a filozófiában. Mint ismeretes, a marxista világnézetnek, a proletariátus tudományos világnézetének létrejöttével lezárult az a kor a filozófia történetében, melyben a filozófiával csak egyes emberek, a legjobb esetben is csak néhány filozófusból és tanítványaiból álló filozófiai iskolák és iskolácskák foglalkoztak, akik elszakadtak az élettől és idegenül álltak szemben a nagy néptömegekkel. Új korszak kezdődött a filozófia fejlődésében. A filozófia valóban tudományos filozófia lett, a munkásosztály nagy tömegeinek zászlaja, a kizsákmányolás ellen vívott forradalmi harcukban. Marx és Engels az új, tudományos világnézet kialakításával erős fegyvert adtak a munkásosztály kezébe a kapitalizmus megdöntésére. A filozófiai gondolkodás fejlődésének ezt a forradalmi fordulatát, ezt a minőségileg új szakaszát, mely Marx, Engels és Lenin tevékenységéhez fűződik, világítják meg mélyrehatóan és következetesen Sztálin elvtárs művei.

Sztálin elvtárs már az „Anarchizmus vagy szocializmus" című munkájában páratlanul találóan jellemezte a marxista filozófiát és ennek a régi filozófiai „iskolától" és irányzatoktól való gyökeres különbségét. Ezt írta: „Elsősorban tudnunk kell azt, hogy a proletár szocializmus nem egyszerűen

filozófiai tanítás. Ez a proletár tömegek tanítása, zászlajuk, ezt tisztelik és ennek «hódolnak» a világ proletárjai. Ezért Marx és Engels nem csupán valamilyen filozófiai «iskola» megalapítói — ők annak az élő proletármozgalomnak élő vezérei, amely napról-napra növekszik és erősödik"*.

Ime ez hát a lényege a marxista filozófiának, mint valóban tudományos filozófiának, mint a hatalmas néptömegek tanításának, melyek a kapitalizmus elnyomása alóli szabadulásukért küzdenek. Ezt a lényeget mutatta meg teljes mélységében Sztálin elvtárs, ez nyilvánul meg következetesen világnézetünk valamennyi kérdésében.

„A dialektikus és a történelmi materializmusról" című művében Sztálin elvtárs végleges választ ad sok olyan kérdésre, amelyet több évtizeden át vitattak a marxista irodalomban. Mint ismeretes, Plechánov, majd pedig mindenfajta revizionisták, mechanisták és mensevik idealisták helytelenül világították meg Marx és Engels eszmei fejlődését, viszonyukat az őket megelőző filozófiai tanokhoz, különösen Hegel és Feuerbach tanításaihoz. Azáltal, hogy helytelenül világították meg a marxista filozófiának Hegel és Feuerbach tanításaihoz való viszonyát, lehetőséget adtak magának a marxista filozófiának helytelen tárgyalására. Valamennyi fentebb említett revizionista áramlatot az jellemezte ebben a kérdésben, hogy a marxista dialektikát rendszerint Hegel dialektikájával, a marxista filozófiai materializmust pedig Feuerbach materializmusával azonosították.

---

* *Sztálin:* Művei, I. k. Szikra 1949. 366—367. old.

Ebből a gyökeresen helytelen és torz azonosításból kiindulva akarták ők a marxista filozófiát bírálni vagy elferdíteni. Nem értették meg azt a gyökeres fordulatot a filozófia történetében, melyet a dialektikus materializmus kialakulása előidézett: a legjobb esetben is csak az előbbi tanok bizonyos mértékű tökéletesítését, a filozófiai rendszerek valamiféle „szintézisét" látták a dialektikus materializmusban.

Sztálin elvtárs, Marx, Engels és Lenin műveire támaszkodva, végleges választ adott mindezekre a kérdésekre. Nemcsak hogy feleleventette eredeti jelentőségében Marx, Engels és Lenin ama tételét, hogy a marxista dialektika nem azonos Hegel dialektikájával — de rámutatott arra is, hogy „... Marx és Engels Hegel dialektikájából csak annak «racionális magvát» vették át, félredobva a hegeli idealista burkot és továbbfejlesztve a dialektikát, hogy annak modern tudományos formát adjanak".* Tehát egyedül Marx és Engels adott a dialektikának *modern tudományos formát.*

Sztálin elvtárs továbbá nemcsak feleleventette teljes jelentőségében Marx, Engels és Lenin ama tételét, hogy nem szabad a marxista materializmust Feuerbach materializmusával azonosítani — de rámutatott arra is, hogy „... Marx és Engels Feuerbach materializmusából csak annak «fő magvát» vették át és ezt továbbfejlesztették a materializmus tudományos filozófiai elméletévé, félredobva idealista és valláserkölcsi kinövéseit"**. Tehát kizárólag

---

* *Sztálin:* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 632. old.
** *Sztálin:* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 633. old.

Marx és Engels a megteremtői *a materializmus tudományos filozófiai elméletének.*

Sztálin elvtárs tömör megfogalmazásai egyszersmindenkorra megoldják a marxizmus és a marxizmust közvetlenül megelőző filozófiai rendszerek viszonyának kérdését, véget vetnek azoknak a torzításoknak, melyek e kérdés kapcsán adódtak. Sztálin elvtárs fentidézett megállapításai általánosítják annak a harcnak eredményeit, melyet a párt a filozófiai revizionizmus ellen vívott, összesítik a bolsevik pártnak a filozófiai kérdésekkel kapcsolatos nagy elméleti munkáját. Sztálin elvtárs e tételei rendkívül nagyjelentőségűek. Kifejezik a marxista filozófia és az előbbi filozófiai tanok, a proletár és burzsoá világnézet közti gyökeres ellentéteket. Megmutatják, milyen óriási előrehaladás történt a filozófia fejlődésében, Marx és Engels munkássága révén.

A dialektikus materializmus, mint filozófiai rendszer, minőségileg különbözik minden megelőző filozófiai tantól. Mégis, amikor Marx és Engels a materialista dialektika törvényeit megfogalmazták, azzal a filozófiai terminológiával éltek, mely éppen adva volt. Ez természetes is volt azok között a történelmi viszonyok között, amikor az új világnézet alapelvei még kidolgozásra vártak. Lenin új fokra emelte a materialista filozófia és a marxista filozófiai materializmus valamennyi kérdését. „Valójában — írja Sztálin elvtárs — Lenin módszere nemcsak helyreállítása, hanem konkretizálása és továbbfejlesztése is Marx kritikai és forradalmi módszerének, materialista dialektikájának"*. Lenin

* *Sztálin:* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 23. old.

a „Materializmus és empiriokriticizmus"-ban megoldotta azt a feladatot, melyet az Engelstől Leninig terjedő időszak új tudományos eredményeinek általánosítása jelentett, megsemmisítő bírálattal illette a jelenkori idealista rendszereket s továbbfejlesztette a dialektikus materializmust. A „Filozófiai füzetek"-ben Lenin teljesen új megfogalmazását adta a dialektikus módszer több lényeges vonásának és elemének.

A dialektikus materializmus rendszeres kifejtése az új korszak viszonyai közt új, korszerű tartalommal való megtöltését követelte. Hogy minél tökéletesebben lehessen a dialektikus módszert jellemezni, számba kellett venni a bolsevik párt minden tapasztalatát, a társadalom fejlődésének új jelenségeit, valamint azokat a legújabb eredményeket, melyet a természettudomány Lenin halála óta felmutatott. Leninnek a dialektika alapvető vonására vonatkozó tételére támaszkodva, t. i. hogy a dialektika a fejlődésről szóló legsokrétűbb és legtartalmasabb tanítás — Sztálin elvtárs továbbfejleszti a marxista filozófiát és részletesen jellemzi a marxista dialektikus módszer és a marxista filozófiai materializmus főbb vonásait.

Az elméletnek azt a gazdagságát, mellyel Marx „A tőké"-ben és Engels az „Anti-Dühring"-ben gyarapította a dialektikát, mindazt, amit Lenin dolgozott fel a „Materializmus és empiriokriticizmus"-ban — Sztálin elvtárs általánosította és továbbfejlesztette. Sztálin elvtárs műve, „A dialektikus és a történelmi materializmusról", *a jelen történelmi korszakban a marxista dialektika és a marxista filozófiai materializmus alapelveinek legmélyebb jellemzése.*

Sztálin elvtárs a marxista dialektika főbb vonásainak jellemzésénél különleges jelentőséget tulajdonított az új és a régi, a haladás és a reakció harcának, annak, hogy az új legyőzhetetlen, a régi veresége pedig elkerülhetetlen. A természeti és társadalmi jelenségek dialektikus ellentétét feltárva Sztálin elvtárs külön figyelmet fordít arra a harcra, amit a fejlődő vív az elhaló ellen, arra, hogy elhal, ami régi, és kifejlődik, ami új. Nyomatékosan hangsúlyozza Sztálin elvtárs, hogy a természet és társadalom szüntelen fejlődésének kiemelkedő momentuma „a régi pusztulásának és az új keletkezésének örök folyamata". Ezekben a klasszikus tételekben tárul fel előttünk a dialektikus folyamat lényege, bennük van mélyrehatóan kidolgozva az a tétel, hogy ami az életben új, haladó, növekvő és fejlődő, az legyőzhetetlen, ami pedig régi, idejétmult benne, az visszavonhatatlanul, feltétlenül elpusztul. Ezért van olyan rendkívül eleven jellege a dialektika törvényei tárgyalásának Sztálin elvtárs munkájában.

Meg kell említenünk, hogy még jóval előbb, az 1905 decemberi moszkvai fegyveres felkelés veresége után, amikor már észrevehetővé vált a forradalmi hullám időleges apálya, Sztálin elvtárs az „Anarchizmus vagy szocializmus" című művében fennen hirdeti, a dialektikus fejlődés megdönthetetlen érvényű törvényeként, hogy a társadalom régi, idejétmult erőinek pusztulása elkerülhetetlen, a társadalmi fejlődés új, forradalmi erői pedig legyőzhetetlenek. Ezek a híres, lelkesítő eszmék akkoriban rendkívül nagy szerepet játszottak a bolsevik szervezetek megerősödésében, ugyanakkor pedig megnyilatko-

zott bennük a marxista dialektika alkotó, harcos jellege.

Hogy milyen mindent elsöprő erővel tör magának utat az új és hogyan szenved vereséget a régi, erről korunk nagy eseményei tanuskodnak. Nézzük például a polgárháború időszakát. A fiatal Szovjet Köztársaság, a külföldi intervenciósokkal és a fehérgárdista ellenforradalommal vívott harca rendkívül nehéz körülményei között, bár el volt vágva a főbb energiát szolgáltató és élelmiszertermelő vidékektől, mégis elég erős volt ahhoz, hogy visszaverje *a nemzetközi kapitalizmus első katonai támadását a szocializmus országa ellen*, sőt, ezen túlmenően, hogy elpusztítsa és megsemmisítse az intervenciósok és fehérgárdisták erejét, hogy teljesen tönkretegye, politikai pusztulásba sodorja az eszereknek, menseviknek, anarchistáknak és nacionalistáknak az Októberi Forradalomban már szétvert pártjait. A régi világ erői vereséget szenvedtek, az új, szocialista világ erői pedig diadalmaskodtak.

Még megkapóbb példája a régi visszavonhatatlan vereségének és az új legyőzhetetlenségének a Szovjetunió győzedelmes küzdelme a fasiszta támadás ellen. A német fasizmus, óriási hadigépezet birtokában, majdnem egész Európa erőforrásait magához ragadva, meg akarta fojtani a Szovjet Köztársaságot, fel akarta támasztani a régi, kapitalista rendszert, gyarmati rabszolgává akarta tenni a Szovjetunió népeit. Azonban *a régi, kapitalista világ reakciós erőinek a szocializmus országa ellen irányuló második támadása is teljes kudarcot vallott.* A Szovjetunió nemcsak a német fasizmus haderejét zúzta szét és semmi-

sítette meg : egész Európa civilizációját megmentette a pusztulástól. Teljesítette nagy történelmi felszabadító küldetését : Európa sok népét felszabadította a fasiszta elnyomástól és jelenleg hatalmas és biztos támasza az igazi demokráciának és haladásnak. Véssék jól fejükbe ezeket a történelmi leckéket és vegyék fontolóra a dialektikus törvények erejét a világuralom jelenlegi „új" igénylői, akik védelmezik a kapitalista rabszolgaságot, az ósdi, haldokló, burzsoá társadalmat !

A szocializmus győzelmének és a kapitalizmus bukásának korszakában, amikor hatalmas forradalmi megújulás lángjában ég az egész világ, amikor düledezik a régi, kizsákmányoló, tőkés társadalom, hogy felváltsa őt az új, erőtől és frisseségtől duzzadó társadalmi rend, mely mentes az embernek ember által való kizsákmányolásától és mindenfajta szociális és nemzeti elnyomástól — ebben a korban, magától értetődően, a dialektika fentebb kiemelt lényege új jelentőségre tesz szert ; elméletileg is gazdag fejlődést nyert Sztálin elvtárs műveiben.

Sztálinnak „A dialektikus és a történelmi materializmusról" című művében a marxista dialektikus módszer főbb vonásainak jellemzésében jelentős helyet foglal el a jelenségek szerves kapcsolatának, egymástól való függésüknek, a jelenségek és környezetük megbonthatatlan egységének kérdése. Sztálin elvtárs arra tanít, hogy nem érthetjük meg a jelenségeket, ha környezeti viszonyaikkal való kapcsolatukon kívül, ezektől elválasztva vizsgáljuk őket. A dialektika legfontosabb vonása : a jelenségek szer-

ves kapcsolata, egymástól való kölcsönös függésük, feltételezettségük.

„A dialektikus és a történelmi materializmusról" című művében Sztálin elvtárs átfogó bírálattal illeti a metafizikát, mindenütt kimutatva a dialektika és a metafizika közti áthidalhatatlan különbséget. A metafizikus módszernek ez a végleges és teljes leleplezése, a materialista világ fejlődési folyamatában, mint egységes folyamatban rejlő dialektikus jelleg feltárása, a dialektika valamennyi vonása és részlete közti szerves kapcsolat kimutatása korunk legkiemelkedőbb tudományos eredményei közé tartozik.

Sztálin elvtársnál a dialektikus módszer és a filozófiai materializmus kifejtésének és tárgyalásának legfontosabb sajátossága: az élettel való mély kapcsolatuk és gyakorlati irányuk. Sztálin elvtárs szüntelenül felhívja a figyelmet a marxista filozófia elméleti tételei és a proletárpárt harci gyakorlata közti belső, szerves kapcsolatra. Sztálin elvtárs utal arra, hogy a dialektikus módszer és a filozófiai materializmus tételeinek alkalmazása óriási jelentőségű a bolsevik párt gyakorlati tevékenységére. Sztálin elvtárs hangsúlyozza, hogy „... a tudomány és a gyakorlati tevékenység kapcsolata, az elmélet és gyakorlat kapcsolata, ezeknek egysége — a proletáriátus pártjának vezércsillaga"*.

A dialektikus módszer tételeiből közvetlenül következik, hogy a proletariátus pártjának, ha a politikában nem akar tévedni, előre kell tekintenie, nem pedig hátra; a társadalmi fejlődés haladó rétegei

---

* *Sztálin:* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 644. old.

álljanak érdeklődése középpontjában, azok a társadalmi erők, melyeknek jövőjük van, amelyek a társadalom feltartóztathatatlan, fokozatos előrehaladását fejezik ki és képviselik. A proletariátus pártjának, mutat rá Sztálin elvtárs, ha valóban forradalmi marxista párt akar lenni, forradalmi harcot kell folytatnia, szüntelenül küzdenie kell a reformizmus és a munkásosztály érdekeinek opportunista elárulása ellen, mert „... nem elkenni kell a kapitalista rendszer ellentmondásait, hanem felfedni és kibogozni, nem eltussolni az osztályharcot, hanem végigvinni"*. A marxista-leninista filozófiának ezek a mélyértelmű következtetései óriási lelkesítő erőt visznek bele a bolsevikok nagy pártjának egész tevékenységébe, mely pártnak klasszikus tapasztalatai példaként, mintaképként állanak valamennyi kommunista párt előtt.

Rövid ismertetés keretében nem foglalkozhatunk részletesen a dialektikus módszer és a marxista filozófiai materializmus főbb vonásainak kérdésével. Ezért csak egyes példákat fogunk megemlíteni ; ezek is megmutatják, milyen nagy jelentőségük van Sztálin elvtárs tételeinek a tudományban, az egész modern természetkutatásban.

Napjaink fizikai és kémiai felfedezései annyira alapvető fontosságúak, hogy szükségszerűen formálják az emberek világnézetét. Az atomfizika keletkezése, fejlődése és eredményei új korszakot nyitottak a fizika fejlődésében. A tudomány mélyen behatolt az atommagba, kimutatta az atommag életének

* U. o. 639. old.

és az elemek átalakulásának több fontos törvényszerűségét, lehetővé tette az atomban rejlő energia felhasználását.

A mikroszkópikus méretek világába, az atomok világába való behatolás megkövetelte a fizika legfontosabb fogalmainak lényegbevágó átértékelését. A műszerek új szerepet játszanak a mikroszkópikus részecskék vizsgálatánál; nyilvánvalóvá válnak a mikrokozmoszban lezajló jelenségek ellentmondásai; a tudósok a kémiai elemek kölcsönös, egymásba való átalakulásának folyamatait vizsgálják, olyan folyamatokat kutatnak ki, melyekben egyes atomok szüntelenül keletkeznek és fejlődnek, ugyanakkor pedig más atomok szüntelenül bomlanak; megállapítják, hogy a mikrokozmosz adataira is érvényes az energia átalakulásának és megmaradásának törvénye; megállapítják a tömeg és az energia egyenértékűségét. Mindezek a hatalmas eredményei a modern tudománynak teljes egészében igazolják a dialektikus materializmust.

Ugyanekkor a jelenkori burzsoá tudományt a misztikum, az idealizmus, az agnoszticizmus példátlan méretekben való terjedése jellemzi. A fizika új vívmányait itt úgy magyarázzák, hogy a babonát, a vallást, az idealizmust támogassák vele.

Megemlítünk itt néhány idealista következtetést, melyet a fizika jelenkori fejlődéséből vontak le.

Bohr arról szól, hogy „végképpen le kell mondanunk az okság klasszikus eszményeiről", s hogy „gyökeresen revideálnunk kell a fizikai realitás problémájáról vallott nézeteket". Bohr felállította ú. n. „kiegészítési elvét"; ennek az a lényege, hogy

a mikrokozmosz fizikai nagyságainak vizsgálatánál ezek a nagyságok mindíg párosával lépnek fel, és — így szól Bohr „hipotézise" — mennél pontosabban mérjük meg az egyik nagyságot, annál pontatlanabb eredményt kapunk, ha a másikat mérjük meg. Ebből az önkényesen felállított tételből Bohr és hívei azt az agnosztikus következtetést vonják le, hogy „a világ elvileg megismerhetetlen". Jeans „A világmindenség titkai" című könyvében ezt írta: „Azokban a folyamatokban, melyekben atomok és elektronok vesznek részt, nincs determinizmus". Eddington külön művet ír „A determinizmus alkonyáról". Heisenberg „A kvantummechanika fejlődése" című előadásában ezt mondta: „Ezzel szemben a kvantummechanika olyan áron teszi lehetővé az atomfolyamatok vizsgálatát, hogy részben lemond a folyamatok térben és időben való leírásáról, objektívvá tételükről". Az ebből a tételből levont következtetéseit abban az idealista megállapításban foglalhatjuk össze, hogy a mikroszkópikus részecskék térben és időben nem függetlenek a megfigyelőtől, hogy e részecskék viselkedésére nem érvényes az okság elve. A reakciós filozófus Russel „Az anyag elemzése" című munkájában ezt írta: „Az elektronok és protonok nem anyagai a fizikai világnak. Csupán bonyolult logikai építmények, melyek folyamatokból tevődnek össze". Jordan „A XX. század fizikája" című könyvében — ezt a könyvet 1936-ban adták ki először, 1944-ben pedig újból kiadásra került az USA-ban és Angliában — azt bizonygatta, hogy „az atom nem egyéb, mint matematikai képletek rendszere", hogy az atomfolyamatokban „nyoma

sincs az okságnak". Franck, Carnap, Reichenbach és Schlik a „Fizika és filozófia között" (1941) című könyvükben követelik a klasszikus fizika okságfogalmának átértékelését; mint írják, „a tudományos gyakorlatban még csak eszünkbe sem juthat a tudományban alkalmazott fogalmak objektív tartalma". Whittaker, a modern angol idealizmus vezéralakja, az Edinburgh-i királyi társaság elnöke, az „Arisztotelész, Newton, Einstein" című előadásában (1943) azt bizonygatja, hogy „a XX. század tudományos forradalma nem egyéb, mint visszatérés a skolasztikus filozófia fénykorának eszméihez".

Ime, elég volt csak futólag végignézni a külföldi fizika és filozófia képviselőinek megnyilatkozásait, hogy képet kapjunk tudományuk lényegéről. Ezek a megnyilatkozások nem a „determinizmus alkonyát", hanem a burzsoá tudomány alkonyát jelentik. Ebben jelenleg a babona, az idealizmus, az agnoszticizmus kerekedett felül. A modern burzsoá filozófia, idealista következtetéseket vonva le a legújabb tudományos vívmányokból, be akarja „bizonyítani", hogy a világot nem lehet megismerni, útját akarja vágni az emberi gondolkodásnak, nehogy eljusson az objektív valóság törvényeinek megismeréséhez.

Ilyen körülmények között még nagyobb jelentőségre tesznek szert Sztálin elvtársnak a materializmusra és annak a tudományban aratott győzelmére vonatkozó tételei, melyek halálos csapást mérnek a burzsoá idealista filozófiára. Sztálin elvtárs már az „Anarchizmus vagy szocializmus" című művében ezt írta: „A tudomány történelme azt mutatja,

hogy a dialektikus módszer a valódi tudományos módszer: a csillagászattól a társadalomtudományig — mindenütt igazolódik az a gondolat, hogy a világon nincs semmi örök, hogy minden változik, minden fejlődik. A természetben tehát mindent a mozgás, a fejlődés szempontjából kell vizsgálni. Ez pedig azt jelenti, hogy a dialektika szelleme áthatja az egész modern tudományt"*.

„A dialektikus és a történelmi materializmusról" című művében ezt írja Sztálin elvtárs: „... Marx filozófiai materializmusa abból indul ki, hogy a világ természetére nézve *anyagi*, hogy a világ sokoldalú jelenségei a mozgásban lévő anyag különböző formái, hogy a jelenségeknek a dialektikus módszerrel megállapított kölcsönös kapcsolata és egymástól való kölcsönös függése a mozgásban levő anyag fejlődésének törvényszerűsége, hogy a világ fejlődése az anyagmozgás törvényei szerint megy végbe és semminő «világszellemre» ennek a fejlődésnek szüksége nincsen"**.

A burzsoá rendszer bukásának korszakában, mint már fentebb említettük, a burzsoá tudomány és filozófia rothadását, többek között, igen ékesen bizonyítja az a tény, hogy nem ismerik el az okság elvének és a törvényszerűségeknek érvényét a természeti s társadalmi jelenségekben, valamint, hogy állításuk szerint a természetben a vak véletlen uralkodik. Ilymódon tehát az esetlegességet tudományos elvvé teszik meg.

---

* *Sztálin:* Művei, I. k. Szikra 1949. 316—317. old.
** *Sztálin:* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 640. old.

Fentebb idéztük Jeans, Eddington, Heisenberg és más burzsoá fizikusok és filozófusok nyilatkozatait a fizikához való viszonyukról. A törvényszerűségek hasonló tagadása, az esetlegességnek vezérelvvé magasztosítása jellemzi a burzsoá biológiát is. Az élő természetet úgy tekinti a jelenkori idealista biológiai irányzat, elsősorban a weissmanizmus-morganizmus, mint a véletlen jelenségek káoszát. A weissmanisták-morganisták nem képesek feltárni a szerves világ törvényszerűségeit, ezért a valószínűségelmélethez folyamodnak és a biológiából statisztikát, matematikai képlethalmazt csinálnak.

A mendelizmus-morganizmus tagadja az élő természet szükségszerű összefüggéseit, az élő természetet a vak véletlen birodalmaként fogja fel, s ilymódon a gyakorlatot terméketlen egyhelyben-topogásra kárhoztatja.

Míg a burzsoá tudomány tagadja a természet fejlődésében megnyilvánuló törvényszerűségeket és kitart az esetlegességek uralma mellett, addig Sztálin elvtárs, konkretizálva és továbbfejlesztve a marxista-leninista filozófiát, olyan tételt állít fel, mely teljesen kiküszöböli a burzsoá agnoszticizmust, a tudomány előtt pedig megnyitja a természeti törvények megismerésének és az ember szolgálatába való állításuknak nagyszerű távlatait. „A dialektika, — mutat rá Sztálin elvtárs — ... a természetet nem egymástól elszakított, egymástól elszigetelt, egymástól nem függő tárgyak és jelenségek véletlen halmazának tekinti, hanem összefüggő, egységes egésznek, melyben az egyes tárgyak, jelenségek szervesen kapcso-

lódnak egymáshoz, függnek egymástól és feltételezik egymást"*.

Vagy más helyen: „Ha a természeti jelenségek kapcsolata és egymástól való kölcsönös függésük a természet fejlődésének törvényszerűsége, akkor ebből az folyik, hogy a társadalmi élet jelenségeinek kapcsolata és egymástól való kölcsönös függése — szintén nem véletlen, hanem a társadalom fejlődésének törvényszerűsége"**.

Sztálin elvtárs hangsúlyozza műveiben, milyen nagy alkotóerejük van a materialista elveknek a tudományban. Olyan tudományt igényel Sztálin elvtárs, mely cselekszik, képes a világot átalakítani, a természetet megváltoztatni; teremtő és alkotó tudományt követel, olyan tudományt, mely a milliók tapasztalatára támaszkodik.

Lenin és Sztálin lángelméje felfedezte és érdeme szerint értékelte a biológiában a micsurini tanítás átalakító erejét. Nekik köszönheti az élenjáró biológiai tudomány, hogy az eszmei és tudományos jelentőségében felmérhetetlen értékű micsurini tanokkal gazdagodott. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom 31-ik évfordulója alkalmával tartott beszédében ezt mondotta Molotov elvtárs: „A biológiai kérdésekkel kapcsolatos tudományos vita pártunk irányító hatása alatt folyt le. Sztálin elvtárs iránytmutató eszméi itt is döntő szerepet játszottak, s új távlatokat nyitottak meg a tudományos és a gyakorlati munka előtt". Mélyértelmű szavak ezek. Sztálin elvtársnak

---

* *Sztálin:* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 633—634. old.

** U. o. 644. old.

a biológiai tudomány alapvető kérdéseire vonatkozó útmutatásai igen magas színvonalra emelték az idealizmus és a skolaszticizmus elleni harcot a biológiában és biztosították az élenjáró, micsurini, dialektikus materialista biológia győzelmét.

Mély elvi jelentősége van a tudományban annak a harcnak, melyet a bolsevik párt a materializmus győzelméért folytat. A szocializmus megteremtette a szükséges feltételeket a burzsoá tudomány megrögzött előítéleteinek megdöntésére, a burzsoá társadalom szűk látókörét kifejező „törvényeinek" és normáinak gyökeres felülvizsgálására, a tudomány megtisztítására az idealista megkötöttségek mindennemű fajtájától. A szocializmus az alkotás példa nélkül álló, beláthatatlan távlatait nyitja meg a tudomány előtt. Sztálin elvtársnak a marxista dialektikus módszer és a materialista elmélet lényegére vonatkozó tételei olyan tudományos elvekkel fegyverzik fel kutatóinkat, bármely ágában dolgozzanak is a tudománynak, melyek óriási elméleti és gyakorlati eredményekre vezetnek.

A szovjet tudomány a materializmusért vívott harcában az orosz tudomány nagy materialista hagyományaira támaszkodik. Lomonoszov, Lobacsevszkij, Mendelejev, Mecsnyikov, Sztoljetov, Umov, Pavlov, Tyimirjázev, Micsurin és Viljamsz ragyogó betűkkel írták be nevüket a materialista természettudomány fejlődésének történetébe. A szovjet tudomány szerves egységbe fogja össze az orosz tudomány e nagy hagyományait Lenin és Sztálin vezérlő eszméivel, s a dialektikus materializmus által kijelölt úton új, nevezetes győzelmek felé tör.

*

Sztálin elvtársnak hatalmas része van a történelmi materializmus továbbfejlesztésében.

Igen fontos jelentőségük van Sztálin elvtárs tételeinek az új eszméknek a társadalom fejlődésében játszott átalakító és mozgósító szerepéről. Mint ismeretes, Marx, Engels és Lenin művei többször is felvetik a kérdést, milyen szerepet játszanak az eszmék a társadalom életében: kimutatják e művek, hogyan termeli ki az eszméket a társadalom anyagi élete, s milyen visszahatást gyakorolnak ezek a társadalmi létre. A marxizmus-leninizmus mindig kiemelte a haladó társadalmi elmélet forradalmi jelentőségét. Az elmélet, ha a tömegekbe hatol, anyagi erővé válik, mondotta Marx. Forradalmi elmélet nélkül nincs forradalmi mozgalom sem, mutatott rá Lenin. Sztálin elvtárs fejlesztette tovább a marxista-leninista tudomány nagy alkotóinak ezeket a tételeit, s végleges, minden részletre kiterjedő választ adott azokra a kérdésekre, melyek a haladó eszméknek a társadalom életében játszott szervező, mozgósító és átalakító szerepével kapcsolatosak. A történelmi materializmus elméletének továbbfejlesztése ez, a bolsevik párt forradalmi harcából és a szocialista építésből merített tapasztalatok alapján.

Sztálin elvtárs következetesen alkalmazza a materializmust, amikor az eszmék keletkezésének kérdését tárgyalja; hangsúlyozza a marxizmusnak azt az alapvető tételét, hogy a társadalmi lét határozza meg a társadalmi tudatot, hogy a társadalom szellemi élete a társadalom anyagi életviszonyainak visszatükröződése. Egyúttal rendkívül mélyenjáró

jellemzést ad a haladó eszméknek a társadalmi fejlődésben játszott szerepéről. Valóban az emberiség történetében még sohasem nyilvánult meg ilyen erőteljesen a társadalom életében a haladó eszmék szerepe, hatásuk a társadalom életére, hatalmas forradalmasító erejük, mint a bolsevik párt történetének időszakában.

A bolsevik párt növekedésének és győzelmeinek tényében, a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének tényében, a Szovjetunióban a szocializmus felépítésének tényében, a szovjet népnek a fasiszta bitorlók ellen vívott győzedelmes harca tényében véges-végig teljes erejével nyilatkozik meg a bolsevik párt élenjáró eszméinek lelkesítő szerepe.

A bolsevikok pártjának tapasztalatait általánosítva Sztálin elvtárs „A dialektikus és a történelmi materializmusról" című művében több szociológiai tételt állít fel az új haladó társadalmi eszmék és elméletek szerepéről. Sztálin elvtárs rámutat arra, hogy „... szervező, mozgósító és átalakító munkájuk nélkül a társadalom anyagi életének fejlődése során megérett feladatok megoldása *lehetetlen*", hogy az új eszmék „igen komoly erővé válnak, amely ... megkönnyíti a társadalom előrehaladását", hogy a haladó eszmék „annál nagyobb jelentőségre tesznek szert, minél pontosabban tükrözik vissza a társadalmi anyagi élet fejlődésének szükségleteit"*. Tökéletesen világos elméleti tételek ezek, amelyek új színvonalra emelik a történelmi materializmus elmé-

* *Sztálin:* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 646—647. old.

letét. E tételek elsajátítása nélkül a történelmi materializmust a maga teljes mélységében megérteni nem lehet.

Utal rá továbbá Sztálin elvtárs, hogy a proletariátus pártjának „... olyan társadalmi elméletre ... kell támaszkodnia, amely helyesen tükrözi vissza a társadalom anyagi élete fejlődésének szükségleteit és ennek folytán a népnek széles tömegeit képes mozgásba hozni ...”*.

Elmélet, amely „... a népnek széles tömegeit képes mozgásba hozni” — ez a tétel jelentőségét, mélységét, eszmei gazdagságát nézve közvetlen következménye, konkretizálása és továbbfejlesztése Marx és Lenin fentebb idézett tételeinek.

Sztálin elvtárs hangsúlyozza, hogy a marxizmus-leninizmus az elméletet az azt megillető magaslatra emeli és kötelességének tartja az elmélet mozgósító, szervező és átalakító erejét maradéktalanul kihasználni. Klasszikus tétel ez, felöleli annak a harcos alkotó munkának a tapasztalatát, amelyet a bolsevik párt folytat a világ átalakításáért. A bolsevik párt egész tevékenysége folyamán arra törekszik, hogy kihasználja — és valóban ki is használja — maradéktalanul — az új eszmék átalakító erejét s joggal büszkélkedhetik azokkal a sikereivel, melyeket ezen a téren ért el.

A történelmi materializmus elméletének továbbfejlesztésében jelentős része van annak az elemzésnek, melyet Sztálin elvtárs ad művében a társadalom

---

* *Sztálin:* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 647—648. old.

anyagi életének feltételeiről. Sztálin elvtárs rámutat arra, hogy a társadalom anyagi élete feltételeinek rendszerében a termelés módja a legfőbb erő; ez határozza meg a társadalom arculatát, a társadalmi rend jellegét, a társadalomnak egyik rendszerből a másikba való átmenetét. Sztálin elvtárs teljesen megvilágítja és tökéletesen meghatározza a termelési mód fogalmát. Ugyanilyen tökéletesen világítja meg és konkretizálja a történelmi materializmus olyan fogalmait, mint: a termelőerők és a termelőviszonyok.

Mik hát a termelőerők?

Sztálin elvtárs ezt a meghatározást adja: „*A termelési eszközök*, melyek segítségével az anyagi javak termelése végbemegy, az *emberek*, akik a termelési eszközöket mozgásba hozzák, s *termelési tapasztalataik és ügyességük* segítségével az anyagi javak termelését megvalósítják — mindezek az elemek együttvéve a társadalom *termelőerőit* alkotják"*.

Igy tehát Sztálin elvtárs a termelőerőkről adott meghatározásában kiemeli, hogy az emberek jelentik a társadalom termelőerőinek legfontosabb elemét, termelési tapasztalataik és ügyességük folytán.

Mit értsünk termelési viszonyokon? Erre a kérdésre így válaszol Sztálin elvtárs:

„A termelőerők azonban a termelésnek, a termelési módnak csak az egyik oldalát adják, azt, amelyik az embereknek az anyagi javak termelésére felhasznált természeti tárgyakhoz és erőkhöz való viszonyát fejezi ki. A termelés másik oldalát, a termelési mód másik oldalát az embereknek a termelés

* *Sztálin:* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 651. old.

folyamán kialakuló egymáshoz való viszonyai, az emberek *termelési viszonyai* adják"*.

Sztruve, Kautsky, Sombart, Adler, Bogdánov és mások, mint ismeretes, bírálattal illették a termelőerők és termelőviszonyok marxista megfogalmazását: vagy a társadalmi folyamat alapjának idealista értelmezését, vagy pedig technikai, mechanikus magyarázatát állították vele szembe. Ez utóbbi értelmezés szerint a társadalmi folyamat mozgatója a technika és a technikai viszonyok, vagy pedig e kettő eklektikus párosítása.

Sokszor értelmezte tévesen ezeket a kérdéseket a mi propaganda-irodalmunk is. Éppen ezért a történelmi materializmus alapfogalmainak — a „termelési mód", „termelő erők", „termelési viszonyok", a „társadalom anyagi életének feltételei" — végleges konkretizálása jelentős mérföldkő a materialista történelemfelfogás fejlődésében.

Sztálin elvtárs nagyjelentőségű megállapításai közé tartozik a társadalmi fejlődés meghatározó tényezőinek feltárása is. Módszertani szempontból igen fontosak azok a kijelentései, ahol, többek között, megmagyarázza, hogy miért nem meghatározó tényezője a társadalmi fejlődésnek a földrajzi környezet s miért nem is lehet azzá, holott szükséges és állandó feltétele a társadalom anyagi életének és hatással is van fejlődésére. Sztálin elvtárs utal arra, hogy az, ami hosszú időkön át nagyjából változatlan marad, nem lehet főoka annak, ami gyökeres változásokon megy át. Hogy mennyire fontosak ezek a

* U. o. 651. old.

tételek, mutatják például azok a hibák is, melyeket Plechánov e kérdés kapcsán elkövetett. Mint ismeretes, Plechánov túlértékelte a földrajzi környezetnek a társadalom fejlődésére tett hatását. Bizonyos értelemben „földrajzi elhajlás"-nak is nevezhetjük ezt Plechánovnál. Ő ugyanis azt tartotta, hogy a társadalmi rendszereket végső fokon a földrajzi környezet sajátosságai határozzák meg. Plechánov a földrajzi környezetet — a társadalom anyagi életének egyik szükséges és állandó feltételét — a társadalom fejlődését meghatározó tényezőnek tekintette. Ez pedig, természetesen, eltérést jelentett a történelmi materializmus elméletétől.

A társadalom anyagi életének feltételeire és a társadalmi fejlődés meghatározó tényezőjére vonatkozó kérdések vizsgálatánál feltétlenül meg kell említenünk Engels tévedését is. Sztálin elvtárs mutatott rá erre a tévedésre, mely a családnak a társadalom fejlődésében játszott szerepével kapcsolatos.

„A család, a magántulajdon és az állam eredete" című művének első, 1884-ben megjelent kiadásához írt előszavában Engels ezt mondja: „A materialista felfogás szerint a történelemben végső fokon a közvetlen élet termelése és újratermelése a döntő mozzanat. E termelés és újratermelés maga is kettős jellegű. Egyfelől a létfenntartási eszközök termelése, az élelmiszerek, ruházati cikkek, lakás, valamint az ezekhez szükséges szerszámok termelése; másfelől az embertermelés, a faj fenntartása. A társadalmi rendszert, amelyben valamely korszak és ország emberei élnek, e kétféle termelés határozza meg;

tehát egyfelől a munka, másfelől a család fejlődésének foka"*.

Engels ebben a tételében, a történelmi materializmussal kapcsolatos saját kijelentéseitől eltérően, s Marx közismert tételeitől eltérően, melyek szerint az anyagi javak termelésének döntő jelentősége van a társadalom életében — azt állítja, hogy a társadalom fejlődésében két tényezőnek van döntő szerepe: a társadalmi termelésnek és a családnak. Engelsnek ez a tétele nyilván téves. Fontos megjegyeznünk, hogy Engels „A család, a magántulajdon és az állam eredete" című művében, amikor Bachofent, a „Mutterrecht" (Anyajog) szerzőjét, a burzsoá idealista tudomány képviselőjét bírálja, ezt írja: „Bachofen szerint tehát nem az emberek életkörülményeinek tényleges fejlődése, hanem e körülményeknek ugyanezen emberek fejében visszatükröződő vallásos képe okozza a férfi és nő kölcsönös társadalmi viszonyában bekövetkező történelmi változásokat"**.

Látjuk, hogy itt már helyesen veti fel Engels a kérdést, mondván, hogy a férfi és a nő kölcsönös társadalmi viszonyában bekövetkező változásokat az emberek tényleges életkörülményeinek változása idézi elő, vagy, másképpen szólva, a család formái változnak, ha megváltoznak az emberek anyagi életének feltételei.

Marx Morgan „Ancient Society" című könyvé-

---

* *Engels:* A család, a magántulajdon és az állam eredete. Szikra 1949. 9—10. old.

** U. o. 14. old.

hez írt jegyzeteiben éppen azt emeli ki, hogy a család nem meghatározó tényezője a társadalom életének, hanem csupán terméke az adott társadalomban uralkodó társadalmi rendszernek.

A család formái változnak a történelem során, a társadalom életének egyes szakaszaiban uralkodó anyagi termelési módtól függően. Éppen ezért nem lehet a családot együtt említeni az anyagi termeléssel, mint a társadalmi fejlődés meghatározó tényezőjét. Erről tanuskodik az a nagy, tényeken alapuló anyag is, melyet Engels „A család, a magántulajdon és az állam eredete" című művében feldolgozott.

A történelmi materializmus alapfogalmainak, legelsősorban pedig a társadalmi fejlődést meghatározó tényező kérdése konkretizálásának óriási elméleti jelentősége van. Sztálin elvtárs tétele: „... a társadalom fejlődésének története mindenekelőtt a termelés fejlődésének története, a századok során egymást felváltó termelési módok története, a termelőerők és az emberek termelési viszonyai fejlődésének története"* — olyan tétel ez, mely általánosítja a társadalmi fejlődés törvényeit s továbbfejleszti, konkretizálja a történelmi materializmus elméletét.

Sztálin elvtárs művében röviden vázolja, hogyan fejlődtek a termelőerők és az emberek termelési viszonyai az emberiség egész történetének folyamán. Ez a vázlat, mely tökéletes pontossággal jellemzi a történelem folyamán egymást felváltó termelési viszonyok típusainak főbb törvényszerűségeit, a

---

* *Sztálin:* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 652. old.

marxista-leninista elmélet legkiválóbb alkotásai közé tartozik.

A századok folyamán egymást váltó termelési módoknak ez a vázlata, az antagonisztikus termelési módokkal járó főbb ellentmondások jellemzése, az egyik antagonisztikus termelési mód pusztulását és a másikra való forradalmi áttérést kiváltó okok elemzése — mindezt „A dialektikus és a történelmi materializmusról" című mű tartalmazza — alapvető jelentőségű elméleti anyagot nyujt a történészeknek, közgazdászoknak, filozófusoknak, kultúrtörténészeknek és a társadalomtudományok összes többi ágában működőknek.

A szocializmus társadalmi törvényszerűségeit feltárva Sztálin elvtárs megfogalmazza híres tételét, mely szerint a szocializmusban a termelőerők és a termelési viszonyok teljes összhangban állanak egymással. Marx, amikor az emberi társadalom fejlődésének történelmi tapasztalatát általánosította és feltárta e fejlődés törvényszerűségeit, amikor elemezte a társadalmi fejlődés valódi, legmélyebb okait, a társadalmi forradalmak okait, „A politikai gazdaságtan bírálatához" című művének előszavában megfogalmazta a termelőerők és a termelési viszonyok ellentmondása kiéleződésének törvényét, mely a szocializmust megelőző társadalmi formákat jellemzi. Természetes, hogy az eljövendő szocialista társadalomról csak nagy általánosságban szólhatott Marx és Engels.

Lenin és Sztálin kora a proletárforradalmak kora, a kapitalizmus pusztulásának, a szocializmus térhódításának kora. Országunkban Sztálin elvtárs

irányításával felépült a szocialista társadalom és megkezdődött a szocializmusból a kommunizmusba vezető fokozatos átmenet. A szocializmus felépítése folyamán gyökeresen megváltoztak a társadalmi törvények, megváltozott jellegük, tartalmuk, megváltozott megnyilvánulásuk formája.

Sztálin elvtárs munkásságának elméleti jelentősége abban van, hogy ő tárta fel és fogalmazta meg a szocialista társadalmi rend alapvető törvényszerűségét, a termelési viszonyok és a termelőerők teljes összhangjáról szóló tételében. Ugyanakkor feltárta és megfogalmazta Sztálin elvtárs a termelőerők és a termelési viszonyok kölcsönhatásának új formáját is, mely új szakaszt jelent az emberiség történelmi fejlődésében.

Sztálin elvtárs tétele a termelőerők és a termelési viszonyok teljes összhangjáról a szocializmusban új fejezetet nyitott a történelmi materializmus elméletének további fejlődésében. Ez a tétel az új történelmi korszak jelenségeinek általánosítása alapján keletkezett.

Hangsúlyozza Sztálin elvtárs, hogy az emberiség történelme folyamán, a szocializmust megelőző korszakban, minden egyes új társadalmi rendszer kezdeti fejlődési szakaszaiban a termelési viszonyok csak alapjában felelnek meg a termelőerők állapotának, a továbbiak során pedig antagonisztikus ellentmondások merülnek fel és hatalmasodnak el köztük. Ezek az ellentmondások végül is odavezetnek, hogy az adott társadalmi-gazdasági formát más váltja fel, forradalmi úton. A kapitalista rendszerben a magántulajdon nem egyeztethető össze a termelési folyama-

tok társadalmi jellegével. A kapitalizmus, miután a termelőerőket roppant mértékben kifejlesztette, számára megoldhatatlan ellentétekbe bonyolódott. „Ez a kibékíthetetlen ellentmondás a termelőerők jellege és a termelési viszonyok között az időnként visszatérő túltermelési válságokban nyilatkozik meg — írta Sztálin elvtárs — mikor a kapitalisták, nem találva vásárlóképes keresletet — hiszen a lakosság nagy tömegét ők maguk juttatták tönkre, — kénytelenek termékeket elégetni, kész árukat megsemmisíteni, termelést szüneteltetni, termelőerőket elpusztítani, s ugyanakkor a lakosság milliói munkanélküliségre és éhségre vannak kárhoztatva, nem azért, mert nincs elég áru, hanem azért, mert túlsok árut termeltek.

Ez azt jelenti, hogy a kapitalista termelési viszonyok megszüntek összhangban lenni a társadalom termelőerőinek állapotával és kibékíthetetlen ellentmondásba kerültek velük.

Ez azt jelenti, hogy a kapitalizmus forradalommal terhes, melynek hivatása a termelési eszközök jelenlegi kapitalista tulajdonának szocialista tulajdonnal való felváltása.

Ez azt jelenti, hogy a kapitalista rendszer alapjellemvonása a legélesebb osztályharc a kizsákmányolók és a kizsákmányoltak között"*.

A termelőerők és a termelési viszonyok összeütközését, mely egyaránt kirobban minden antagonisztikus társadalmi formában, fejlődésének meghatározott szakaszában, a szocializmus megsemmi-

* *Sztálin:* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 658. old.

síti. A szocializmusban eltűnik a termelőeszközök és a közvetlen termelők évszázados szétválasztása, s az ellentmondás a javak közvetlen létrehozója s a termelőeszközök tulajdonosa között. A termelőerők és a termelési viszonyok teljes összhangba kerülnek egymással. Sztálin elvtárs ebben a tételében feltárta a szocializmus lényegét képező törvényszerűséget, kimutatta, milyen alapvető ellentét van a szocializmus és az antagonisztikus társadalmi formák között.

A termelőerők és a termelési viszonyok teljes összhangja a szocializmusban: ez képezi a szovjet rendszer bevehetetlen erődjének, a szovjet társadalom erkölcsi és politikai egységének alapját. Ez az egység természetesen nem jelenti azt, hogy a szocializmusban nincsenek ellentmondások, hogy itt nem folyik harc a haladó, az új, és a régi, idejétmult között.

Sztálin elvtárs világtörténelmi jelentőségű érdeme, hogy feltárta a fejlődésnek azokat az új mozgató erőit, melyek csak a szocialista társadalomban vannak meg. Sztálin elvtárs mutatta meg a maga teljességében a bolsevik párt nagy szerepét: a párt a szovjet társadalom legfőbb vezetőereje és lelkesítője. Ő mutatott rá a szovjet állam döntő fontosságú szervező és átalakító szerepére, ő tárta fel a szovjet társadalom fejlődésének olyan mozgatóerejét, mint: a szovjet nép erkölcsi és politikai egysége, a népek testvérisége, a szovjet hazafiság, a bírálat és önbírálat, a szocialista munkaverseny, mely az új társadalom építésének kommunista módszere.

Sztálin elvtárs műve, „A dialektikus és a történelmi materializmusról", a legélesebb fegyver a

burzsoá társadalomtudományban és történetírásban megnyilatkozó idealizmus és metafizika elleni harcban.

A modern burzsoá társadalomtudományban szakasztott olyan jelenségekkel találkozunk, mint a természettudományban és a filozófiában: tagadják a történelem törvényszerűségét, a történelmet véletlen események és tények halmazának tekintik.

A kapitalizmus rothadásának és bukásának periódusa híven tükröződik vissza a burzsoá történettudományban. Újból feltámasztják és dicsőítik a neokantiánizmust, felélesztik és terjesztik Windelband és Rickert hirhedt „elméleteit". Ezek az „elméletek" ugyanis azt bizonyítják, hogy a történelemnek nincsenek törvényei, hogy a történelem magukbanálló, sohasem ismétlődő tények és események halmaza. A reakciós történészek és filozófusok vonakodnak tudományos magyarázatát adni a történelmi eseményeknek s misztikával fertőzik meg a történelmet. Régi ismerősünk, Pityirim Szorokin, kit Lenin 1922-ben „művelt hűbérúr"-nak nevezett el, nemrégiben (1948) új könyvet adott ki, „Az emberiség rekonstrukciója" sokatigérő címével. Ebben a könyvben azzal próbálkozik Szorokin, hogy valamiféle receptet kotyvasszon össze a modern burzsoá társadalom gyógyítására, mely, bevallása szerint, a halálán van. Egyetemes érvényű eszközt ajánl: a „teremtő altruizmust". A társadalmi élet jelenségeinek tudományos vizsgálatáról való lemondást hirdeti, mert a tudományt, véleménye szerint, elvakították a „materialista, mechanisztikus és empirikus előítéletei". Azt követeli, hogy a „misztikus tudat-

felettiség", a „spiritualizmus", a „vallási érzés" legyen a történelmi folyamat alapja. Az USA és Anglia burzsoá filozófusainak és szociológusainak reakciós körei nagy lelkesedéssel fogadták ezt a könyvet, melyet dicshimnuszaikban „századunk legfontosabb könyvének", „próféta könyvnek" neveztek el.

Az idejétmult, aggkori végelgyengülésben szenvedő kapitalista rendszer nem képes magasztos eszmék felvetésére, nagy filozófiai és szociológiai rendszerek megalkotására, a társadalmi élet problémáinak magas, tudományos színvonalra való emelésére. A kapitalizmus történelmi végzete arra ingerli a burzsoá történészeket, hogy dühödt támadást indítsanak a fejlődés eszméi ellen, a történelmi szellem ellen, a haladás elvei ellen. A történelemben nincsenek törvényszerűségek, nincs okozatiság, a történelmet csupán „az intuició módszerével" lehet felfogni, — rikácsolják a burzsoá történészek és szociológusok.

Ezzel a skolasztikával, a történelmi törvényszerűségek megismerhető voltának tagadásával ellentétben, mely híven mutatja a burzsoá történelemtudomány és szociológia teljes elfajulását, Sztálin elvtárs, gazdagítva és fejlesztve a marxizmus társadalomelméletét, rámutat, hogy a társadalom élete *teljességgel megismerhető*, hogy „a társadalom fejlődésének törvényeiről szóló tudomány adatai megbízható adatok, melyek objektív igazság jelentőségével bírnak"*.

Sztálin elvtárs utal arra, hogy a történelmi ese-

---

* *Sztálin:* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 644. old.

ményeket a hely- és időviszonyokkal való meghatározott összefüggésükben kell szemlélni, hogy „a társadalmi jelenségeknek ilyen *történeti* felfogása nélkül történelemről szóló tudomány létezése és fejlődése nem lehetséges, mert kizárólag ez a felfogás óvja meg a történelemtudományt attól, hogy véletlenségek káoszává és a legostobább tévedések halmazává fajuljon"*.

Egyik oldalon a burzsoá társadalom társadalmi szellemének mély hanyatlása, sötétség — a másik oldalon meg ott ragyog, életerősen, korunk nagy tanítása: a marxizmus-leninizmus. Rendkívüli erővel nyilatkozik meg Sztálin elvtárs tételeinek érvénye, melyeket „A dialektikus és a történelmi materializmusról" című művében fektetett le. Ezek a tételek kimondják, hogy a „társadalom történetéről szóló tudomány, a társadalmi élet jelenségeinek minden bonyolultsága mellett is, éppoly exakt tudománnyá válhat, mint mondjuk a biológia, olyan tudománnyá, mely a társadalmi fejlődés törvényeit fel tudja használni gyakorlati alkalmazás céljaira", hogy „a proletariátus pártjának gyakorlati tevékenységét nem véletlen motívumok, hanem a társadalmi fejlődés törvényei, a belőlük levont gyakorlati következtetések kell, hogy irányítsák"**.

A bolsevikok pártjának egész működése azt a politikát példázza, mely a társadalmi fejlődés törvényeinek megértésén alapul, melyet a társadalmi élet jelenségeinek tudományos megismerése vezérel.

*

* *Sztálin:* A leninizmus kérdései. Szikra 1949. 638. old.
** U. o. 644. old.

Sztálin elvtárs műve, „A dialektikus és a történelmi materializmusról", hatalmas szellemi fegyver a bolsevik párt és a szovjet nép kezében a kommunizmus győzelméért vívott harcában.

Lenin lángeszű munkája, a „Materializmus és empiriokriticizmus" új fejezetet nyitott a marxista filozófia fejlődésében. Lenin bírálattal illette az idealizmus legújabb reakciós megnyilvánulásait, melyek már Marx és Engels idejében felütötték fejüket, de nagy mértékben csak az új korszakban terjedtek el. Lenin leplezte le azokat a legújabb marxizmusellenes áramlatokat, melyek a marxizmus zászlajával takaróztak; könyörtelenül letépte álarcukat s kimutatta „elméleteik" burzsoá lényegét. Lenin adta materialista általánosítását a természettudományok terén tett legújabb felfedezéseknek. Következtetései kiindulópontot képeznek azoknak az új filozófiai problémáknak megoldására, melyek a tudomány fejlődése folyamán felmerültek. Lenin könyve, a „Materializmus és empiriokriticizmus" óriási jelentőségű mű, mely az imperializmus és a proletárforradalmak korának egész burzsoá ideológiai reakciója ellen irányul.

Sztálin elvtárs műve, „A dialektikus és a történelmi materializmusról", egyenes folytatása és továbbfejlesztése Lenin „Materializmus és empiriokriticizmus"-a nagy eszméinek, új, magasabb foka a marxista-leninista filozófia fejlődésének. Ez a mű fegyverzi fel kádereinket a bolsevik támadó harcra, az egész jelenkori burzsoá ideológiai reakció ellen. Ez a mű filozófiai általánosítása a tudomány legújabb eredményeinek, megadja a marxista-leninista

válasz kulcsát azokban a világnézeti jelentőségű problémákban, melyeket a fizika, a biológia, általában az egész tudomány jelenkori fejlődése felvetett. Sztálin elvtárs műve kézikönyv a párt- és a szovjet-értelmiség milliós káderei számára: ebből tanulmányozzák a marxista-leninista filozófiai tudományt, a világ megismerésének és megváltoztatásának hatalmas fegyverét. Sztálin elvtársnak ez a műve egyúttal óriási nemzetközi jelentőségű is. Harcos, tudományos világnézettel fegyverzi fel világszerte az élenjáró, haladó erőket, bátorítja őket, növeli meggyőződésüket, hogy a haladás ügye visszavonhatatlanul diadalmaskodik a reakció sötét erői felett.

Lenin ezt írta: „Bárhova nézz is, lépten-nyomon olyan feladatokra találsz, melyek *haladéktalan* megoldására elég erős az emberiség. De a kapitalizmus megakadályozza ezt. Kincsek halmazát halmozta fel — s az embereket ennek a kincsnek *rabszolgáivá* tette. Megoldotta a legbonyolultabb technikai kérdéseket — s meggátolja a technikai tökéletesítések keresztülvitelét, a népmilliók nyomora és elmaradottsága miatt, egy pár milliomos ostoba fösvénysége miatt.

A kapitalizmus civilizációja, szabadsága és gazdagsága azt a pukkadásig jóllakott gazdagot juttatja eszünkbe, aki elevenen rohad meg és semmit sem hagy élni, ami ifjú.

De az ifjú növekszik és felülkerekedik, mindennek ellenére"*.

---

* *Lenin:* Művei, XIX. k. 349. old. (oroszul).

Mindaz, ami ma a világon haladó, reménységgel és szeretettel néz a Szovjetunióra: az új civilizáció támaszára, az új, szocialista kultúra támaszára. Országunk halad előre, a kommunizmus felé, a marxista-leninista tanítás nagy zászlaja alatt.

1.50 Ft